

повышения конкурентоспособности Украины на мировом рынке. Несмотря на значительные потери ресурсов, научно-технологического и кадрового потенциала и времени, Украина еще имеет перспективы для достижения высокой конкурентоспособности национальной экономики на мировом рынке при условии реализации собственной стратегии.

Список используемой литературы: 1. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения: Учеб. пособие.- 4-е изд.,- М.: ИВЦ "Маркетинг", 1999 - 264 с. 2. Демидова Л.С. Сфера услуг в постиндустриальной экономике // Мировая экономика и международные отношения. М. – 2006. – №12. – С. 40-52. 3. Н.В. Нещерет, Г.П. Овчинников.– Мировая экономика. Методические рекомендации к изучению дисциплины и выполнению контрольных работ. [Электронный ресурс: <http://dvo.sut.ru/libr/ectiop/w177nesc/index.htm>] 4. Экономика знаний и факторы ее реализации // Аналитический вестник/, под ред. М.Х.Алмаев, Г.Н.Терещенко, С.А.Медведев. – М., 2005. – № 15 (267) – С. 8–9. 5. Экономическая теория. Электронный учебник. 1-е издание. Под ред. Видяпина В.И, Журавлевой Г.П. Глава 28. [Электронный ресурс: <http://el.tfi.uz/ru/et/gl28.html>] 6. Портер М. Международная конкуренция. — М.: «Международные отношения», 1993. – С. 13. 7. Емельянов С.В. США: международная конкурентоспособность национальной промышленности. 90-е годы XX века. — М.: «Международные отношения», 2001. – С. 34. 8. "УкрРудПром" - информационно-аналитический портал. [Электронный ресурс <http://www.ukrudprom.ua>].

Подано до редакції 22.06.2009

УДК 658.011.4.018:621

Л.А. КВЯТКОВСЬКА, ст викладач, Кременчуцький державний університет ім. М. Остроградського

ВПЛИВ ЯКОСТІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА РІВЕНЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуто питання формування рівня якості виробничого потенціалу як інтегрального показника, який дозволяє виявити можливості реалізації стратегії подальшого розвитку підприємства. Використання математичного механізму дає можливість запропонувати шкалу відповідності рівня якості виробничого потенціалу та ефективності діяльності підприємства.

In the article the question of forming of level of quality of production potential is considered as an integral index which allows to find out marketabilities strategy of subsequent development of enterprise. The use of mathematical mechanism enables to offer the scale of accordance of level of quality of production potential and efficiency of activity of enterprise.

Ключові слова: ефективність, виробничий потенціал, гнучкість потенціалу, економічна стійкість, санаційна спроможність.

Вступ. Ефективність є ключовим поняттям господарської практики. У ній виражається сукупність найбільш загальних, істотних і стійких зв'язків і відносин з приводу отриманих результатів господарської діяльності і

вироблених в її ході витрат. Як економічна категорія ефективність дає єдину якісно-кількісну характеристику результативності господарювання.

Ефективність діяльності підприємства є складним комплексним показником, що враховує якість елементів, з'єднання і взаємодія яких дозволяє здійснити виробничий процес і, одночасно, формують виробничий потенціал підприємства. В той же час якість цих елементів не завжди гарантує високий рівень ефективності та досягнення стратегічної мети підприємства. Таким чином, проблема як би складається з двох частин: формування і наукове обґрунтування оцінки потенціалу підприємства і підвищення ефективності реалізації цього потенціалу як вирішального фактору ефективної діяльності підприємства.

Постановка завдання. Необхідність проведення поглибленого дослідження саме виробничого потенціалу промислового підприємства визначається його роллю в прискоренні темпів зростання суспільного виробництва, підвищенні якості продукції і прискоренні науково-технічного прогресу, що є головним напрямом економічної стратегії, планування і прогнозування виробництва.

Актуальність даного дослідження полягає в необхідності подальшої роботи в області методичних підходів до інтегральної оцінки виробничого потенціалу, направленої як на розробку нових методик, так і на модифікацію і комбінування тих, що вже існують. У нових економічних умовах назріла необхідність глибшого осмислення теорії ефективності виробництва.

Методологія. Виробничому потенціалу як складній системі присвячена значна кількість праць. Серед них можна відзначити роботи Л.І. Абалкіна, А.Г. Аганбегяна, Л.М. Кантора, А.І. Анчишкіна, Л.Д. Ревуцького, Ю.Ю. Донець, З.В. Герасимчук, Л.Л. Ковальської, З.Є Шершньової, Лапіна Є.В і інших, в роботах яких досліджуються різні аспекти виробничого потенціалу: його структура, оцінка його величини, шляхи використання і ін. Проте автори найчастіше обмежуються викладом поняття і значущості поліпшення його використання, найчастіше в аспекті окремих складових. Залишаються недостатньо вивченими питання впливу оптимальності сформованого виробничого потенціалу на рівень ефективності діяльності підприємства.

Результати дослідження. Оцінюючи перспективи розвитку, слід визнати, що при формуванні та реалізації стратегії важливий не тільки обсяг сформованого виробничого потенціалу, а і його якість, як особлива економічна категорія.

Пропонується наступне визначення якості виробничого потенціалу – це сукупність його ідентифікованих властивостей, яка в результаті їх синергетичної взаємодії сприяє абсолютній реалізації потенціалу як бази формування стратегії майбутнього розвитку підприємства.

Оцінюючи можливості реалізації певної стратегії машинобудівного підприємства в парадигмі системи оцінки ефективності діяльності з врахуванням впливу чинників виробничого потенціалу доцільно виділити наступні характеристики якості виробничого потенціалу: санаційна спроможність, гнучкість, стійкість, інноваційність. Пропонується алгоритм оцінки якості виробничого потенціалу (рис1).

1. Гнучкість виробничого потенціалу – здатність його як цілісної системи без докорінної зміни основних виробничих фондів оновлювати виробництво, виготовляти нову продукцію та створювати умови для реалізації в майбутньому періоді стратегії розвитку підприємства.

Якісне визначення рівня виробничої гнучкості дає можливість зрозуміти взаємозв'язок між основними показниками і чинниками виробництва, визначити їхній вплив на формування базових показників рівня виробничої гнучкості, встановити оптимальне співвідношення показників рівня гнучкості виробництва.

$$G_i = f(Y_{об}, C_{об}) = f[(A, CA, PP, ЧП, H), (T_{ОП}, T_{ПР}, n)] \quad (1)$$

де A – активи підприємства по балансу;

CA – власні засоби;

PP – обсяг продажів (реалізована продукція);

$ЧП$ – чистий прибуток;

H – частка прибутку, що направляється на освоєння (оновлення) нових виробів для ринку;

$T_{ОП}$ – середній період підготовки та освоєння нових виробів;

$T_{ПР}$ – середній період перебування виробів у виробництві і реалізації;

n – номенклатура виробів, затребуваних ринком.

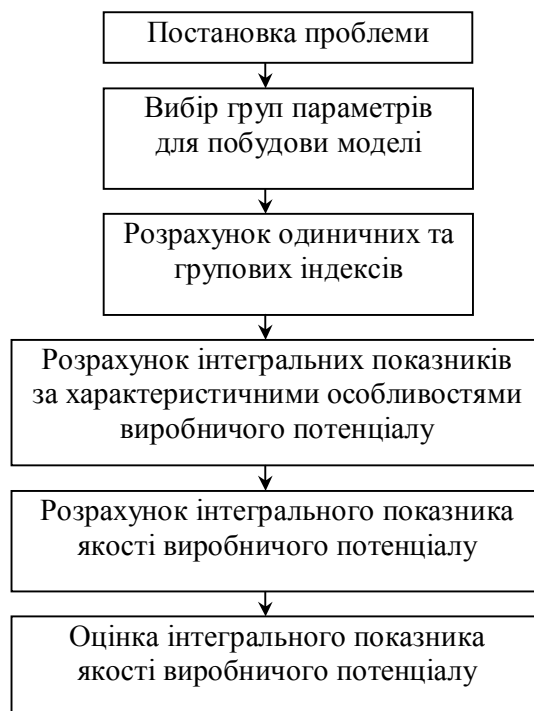

Рис. 1 - Алгоритм оцінки якості виробничого потенціалу машинобудівного підприємства (авторська розробка)

Гнучкий розвиток підприємства можна зобразити схематично (рис. 2.).

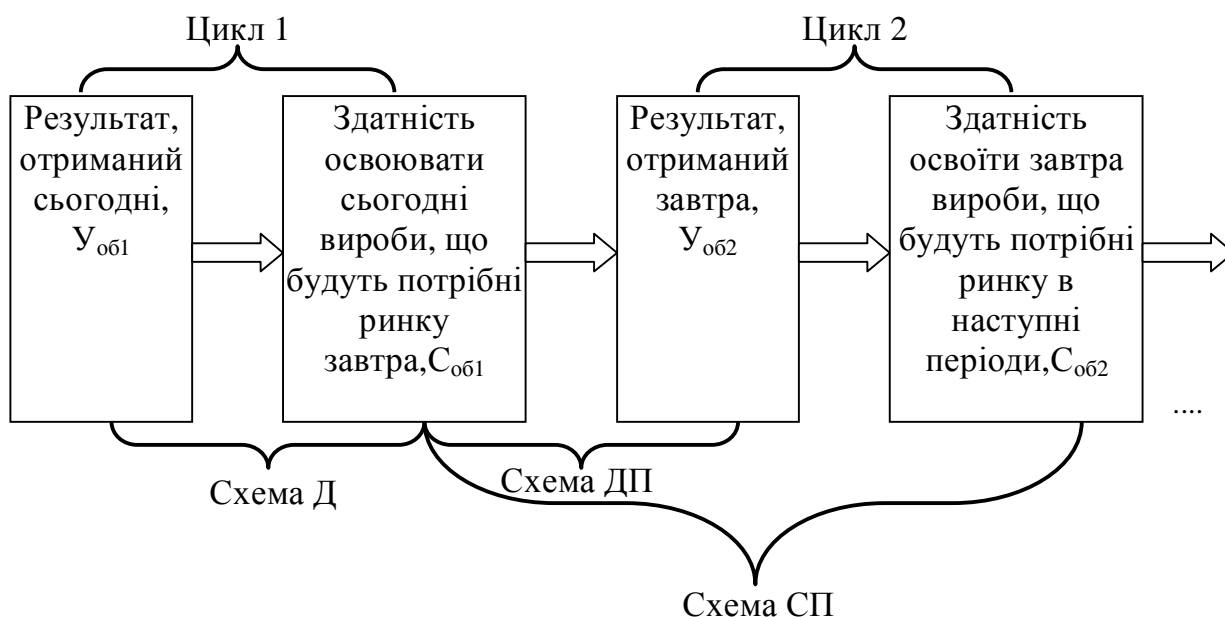

Рис. 2 - Схема гнучкого розвитку підприємства

Схема дозволяє здійснити діагностику й оцінку гнучкого розвитку підприємства поточного періоду (схема Д), довгострокове (схема ДП) і стратегічне планування (схема СП) майбутніх періодів [4].

Пошук економічно обумовленого рівня гнучкості виробничого потенціалу промислового підприємства в кінцевому підсумку означає визначення її оптимального рівня на підставі прогнозних оцінок зміни конструктивно-технологічних характеристик продукції, параметрів і структури вихідної сировини та матеріалів, тривалості життєвого циклу нових виробів, обсягів ринків збуту і, насамперед, методів організації виробництва. [2]

2. Стійкість виробничого потенціалу можна конкретизувати як забезпечення його рентабельної виробничо-комерційної діяльності за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і управління підприємством, стійкого фінансового стану за рахунок поліпшення структури активів, а також стабільного розвитку потужності підприємства і соціального розвитку колективу при самофінансуванні в умовах динамічного зовнішнього середовища. Проблема стійкості може бути інтерпретована схемою:

Стійка діяльність підприємства безпосередньо залежить від внутрішніх можливостей ефективно використовувати все наявні в його розпорядженні ресурси: природні, людські і матеріально-виробничі, які використовуються для виробництва товарів і послуг. (табл.1)

Таблиця 1 - Виробничі ресурси підприємства

Матеріально-речова форма	Відображення у звітності
Робоча сила	Фонд оплати праці
Знаряддя праці	Основні фонди
Предмети праці	Оборотні фонди
Готова продукція	Оборотні фонди в грошовій формі

Економічну стійкість виробничого потенціалу машинобудівного підприємства можна характеризувати як рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення стійкого економічного зростання в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх чинників.

Найбільш інформативним з точки зору індикативного аналізу сталого розвитку підприємства, слід вважати розрахунок моделі стійкого економічного росту, яка є регулятором оптимальних темпів розвитку обсягу операційної діяльності (приросту виробництва (реалізації) товарної продукції) або в зворотному варіанті — регулятором основних параметрів розвитку підприємства (відбиваних системою розглянутих коефіцієнтів). Ця модель

дозволяє визначити рівень стійкості виробничого потенціалу, що є достатнім для подальшого розвитку підприємства.

Модель стійкого економічного росту підприємства в найбільш простому її варіанті має наступний вияв:[1]

$$\Delta OTП = \frac{ЧП \times ККП \times A \times КО_a}{OTП \times ВК} \quad (2)$$

де $\Delta OTП$ – можливий темп приросту обсягу виробництва (реалізації) товарної продукції, що не порушує фінансову рівновагу підприємства, виражена десятковим дробом;

$ЧП$ – сума чистого прибутку підприємства;

$ККП$ – коефіцієнт капіталізації чистого прибутку, виражений десятковим дробом;

A – вартість активів підприємства;

$КО_a$ – коефіцієнт оборотності активів;

$OTП$ – обсяг виробництва (реалізації) товарної продукції;

$ВК$ – сума власного капіталу підприємства.

3. З метою визначення інтегрального показника, що відображає рівень інноваційності виробничого потенціалу машинобудівного підприємства як базову доцільно використовувати модель ресурсного забезпечення інноваційного потенціалу, запропоновану Перервою П. Г., Маслак О.І., адаптувавши її до особливості галузі при формуванні сукупності складових впливу[3]:

$$P_{in} = \sum_{j=1}^m P_j \times S_j \quad (3)$$

де P_j – складові формування рівня інноваційності виробничого потенціалу машинобудівного підприємства;

S_j – коефіцієнти ваги впливу j -ї складової.

При практичному застосуванні залежності обов'язковою умовою є виконання наступного рівняння:

$$\sum_{j=1}^m S_j = 1 \quad (4)$$

Оскільки не існує чітких теоретично визначених меж оптимальності рівня інноваційності виробничого потенціалу машинобудівного підприємства, доцільним буде використання шкали (табл.2.11)

Таблиця 2 - Шкала визначення інноваційного рівня виробничого потенціалу машинобудівного підприємства

Значення P_{in}	Рівень	Характеристика
0-1	низький	Інноваційні можливості розвитку виробничого потенціалу вкрай незадовільні, складові P_{in} мають негативну динаміку
1-2	помірний	Інноваційні можливості виробничого потенціалу середні, можлива відсутність будь – якої динаміки P_{in} . Окремі складові можуть мати негативну динаміку
2-4	стабільний	Інноваційні можливості виробничого потенціалу достатньо високі, серед складових відсутня негативна динаміка.
>4	оптимістичний	Сприятливий клімат для здійснення інноваційної діяльності, всі складові P_{in} мають позитивну динаміку

При оцінці санаційної спроможності виробничого потенціалу доцільно використовувати функцію Харрінгтона, яка в даному випадку матиме вигляд

$$S = \sqrt[n]{T_1 \times B_1 \times B_2 \times B_3 \times \Phi_1 \times \Phi_2 \times \Phi_3 \times M_1 \times M_2}, \quad (5)$$

де T_1 – продуктивність праці працівників;

B_1 – фондвіддача;

B_2 – коефіцієнт зносу основних засобів;

B_3 – рентабельність основних фондів;

Φ_1 – коефіцієнт Бівера;

Φ_2 – коефіцієнт фінансового левериджу;

Φ_3 – коефіцієнт ліквідності;

M_1 – рівень освоєння нововведень;

M_2 – оборотність активів.

Інтегральний показник санаційної спроможності набуває значення від 0 до 1. Для оцінки інтегрального показника доцільним є використання шкали Харрінгтона.

Оскільки всі складові моделі якості виробничого потенціалу машинобудівного підприємства набули чіткої математичної інтерпретації, розраховуємо інтегральний показник якості виробничого потенціалу.

$$Y_{II} = \sqrt[n]{Gn_{jk} \times \Delta OPI_{jk} \times P_{in} \times S}, \quad (6)$$

де Γ_{jk} – рівень гнучкості виробничого потенціалу j -го підприємства в період часу k ;

$\Delta O\Pi_{jk}$ – можливість стійкого розвитку виробничого потенціалу j -го підприємства в період часу k ;

Π_{in} – інноваційний рівень виробничого потенціалу j -го підприємства в період часу k ;

S – оцінка санаційної спроможності виробничого потенціалу.

Результати дослідження дають підставу визначення відповідності рівня якості виробничого потенціалу та рівня ефективності діяльності підприємства (табл.3)

Таблиця 3 - Відповідність рівня якості виробничого потенціалу та рівня ефективності діяльності машинобудівного підприємства (авторська розробка)

Рівень ефективності діяльності	Рівень якості виробничого потенціалу	Шкала рівня якості	Характеристика рівня якості виробничого потенціалу машинобудівного підприємства
Високо-ефективна	високий	>1	Всі складові моделі рівня якості виробничого потенціалу мають високі значення за відповідними шкалами. Підприємство має достатні кадрові, фінансові, фондові можливості для високоефективного розвитку.
Ефективна	достатньо стійкий	$0,5 < \text{Яп} < 1$	Високий рівень гнучкості, можливості стійкого розвитку >1 та мають позитивну динаміку, інноваційний рівень помірний та стабільний
Низько-ефективна	задовільний	$0,1 < \text{Яп} < 0,5$	Інноваційний рівень – помірний, рівень гнучкості мінімально більший за 1, показники здатності до стійкого розвитку на мінімальному позитивному рівні
Неефективна	низький	$< 0,1$	Відсутня можливість гнучкого розвитку, можливість стійкого розвитку відповідають «0», низький або помірний інноваційний рівень виробничого потенціалу, низька або задовільна санаційна спроможність,

Виробничий потенціал машинобудівного підприємства не є постійною величиною. Так само, як і інші елементи виробництва, він схильний до змін. Проте в порівнянні з іншими характеристиками підприємства в нормальних умовах він проявляє вищий ступінь стійкості, демонструє сповільнену і ослаблену реакцію на позитивні дії. При цьому руйнівні дії можуть мати достатньо швидкий ефект. Так само сповільнено діє нарощування виробничого потенціалу і на поточні результати діяльності підприємства; вплив виробничого потенціалу розподіляється впродовж тривалого тимчасового проміжку.

Висновки. Перехід до ринкової економіки, формування конкурентного середовища, кардинально змінює стратегію і тактику поведінки підприємств. Необхідність проведення дослідження якості виробничого потенціалу

машинобудівного підприємства визначається його роллю в прискоренні темпів зростання суспільного виробництва, підвищенні якості продукції і прискоренні науково-технічного прогресу, що є головним напрямом економічної стратегії, плануванні і прогнозуванні виробництва.

Поняття ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства, її аналіз і оцінка нерозривно пов'язані з проблемою побудови вимірювальної системи, науковим обґрунтуванням критеріїв і визначенням показників ефективності. У дослідженні цих питань в економічній науці виконана велика теоретична робота. Існує багато розробок по побудові системи показників, визначенню критеріїв ефективності, внаслідок чого вирішений ряд питань цієї актуальної проблеми. Проте, питання вимірювання ефективності виробництва, її показників складні і багатогранні, вимагають комплексності досліджень і пошуку шляхів ефективнішого використання складових виробничого потенціалу, стають все більш актуальним, а сама ця проблема набуває народногосподарської значущості.

Список літератури: 1. *Бланк И.А.* Управление активами. – К.: «Ника –Центр» ,2000.- 720 с. 2. *Ищук С.О.* Оцінка гнучкості виробничого потенціалу промислових підприємств та її ролі у забезпеченні сталого економічного розвитку // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика сталого розвитку: принципи формування, механізми реалізації (Щорічник наукових праць). - Львів: ІРД НАН України, 2002. - Вип. 5 (XXXVI). - С. 342-352. 3. *Косенко А.П., Коцински Д, Маслак О.И., Перерва П.Г., Сакай Д.* «Экономическая оценка инновационного потенциала».- Мишкольц –Харьков.- 2009. -165 с. 4.*Самочкин В.Н.* Гибкое развитие предприятия: Анализ и планирование. - М.,изд. «Дело» 2000 -375с.

Подано до редакції 23.06.2009

УДК 65.012.8:621

Н.Є. ГРИШКО, ст. викл., КДУ ім. М. Остроградського, Кременчук

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ

У роботі досліджуються основні аспекти економічної безпеки підприємства, визначено основні функціональні рівні та складові економічної безпеки машинобудівного підприємства.

The basic aspects of economic security of enterprise are probed in work, basic functional levels and criteria of economic security of machine-building enterprise are certain.

Ключові слова: економічна безпека, складові економічної безпеки, загрози, інтереси, виробничо-економічна система, прибуток.

Вступ. Передумовою виникнення поняття економічної безпеки підприємства є все зростаючий вплив зовнішнього середовища, потреба у